

เด็กพิเศษปฐมวัย ดูแลได้ไม่ยากหากรู้วิธี

เล่ม 2

เคล็ดลับจากครู
ผู้มีประสบการณ์
จริงในโรงเรียน

Fumi Uehara เขียน
กิ่งดาว ไตรยสุนันท์ แปล

คำนิยมโดย

ศาสตราจารย์ศรียา นิยมธรรม

ประธานมูลนิธิเพื่อการศึกษาพิเศษในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

รศ. ดร.สุวิมล อุดมพิริยะศักดิ์ ประธานชมรมการศึกษาพิเศษแห่งประเทศไทย

「気になる子」にはこう対応してみよう
เด็กพิเศษปฐมวัยดูแลได้ไม่ยากหากรู้วิธี เล่ม 2

Fumi Uehara เขียน
Cotolie ภาพประกอบ
กิ่งดาว ไตรยสุนันท์ แปล
วรรณดาว ศูนย์กลาง บรรณาธิการต้นฉบับ
พิมพ์ครั้งที่ 1 กุมภาพันธ์ 2563

ราคา 180 บาท

Ki ni naru ko niwa kou taiou shite miyou by Fumi Uehara
© 2017 Fumi Uehara/SEKAIBUNKA Publishing Inc.
All rights reserved.

Original Japanese edition published in 2017 by SEKAIBUNKA Publishing Inc., Tokyo
Thai translation rights in Thailand arranged with SEKAIBUNKA Publishing Inc.
Through Digital Catapult Inc., Tokyo.

© ลิขสิทธิ์ภาษาไทย 2563: บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด
สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ. 2558

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

อุเอะฮาระ, ฟุมิ.

เด็กพิเศษปฐมวัยดูแลได้ไม่ยากหากรู้วิธี เล่ม 2. -- กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์, 2563.
112 หน้า.

1. เด็กพิเศษ -- การดูแล. I. กิ่งดาว ไตรยสุนันท์, ผู้แปล. II. โคโทลี, ผู้วาดภาพประกอบ. III. ชื่อเรื่อง.
649.151

ISBN 978-616-04-4703-9

ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร คิม จงสถิตยวัฒน์ • กรรมการผู้จัดการ สมชัย ถาวรรุ่งโรจน์ • ผู้จัดการสำนักพิมพ์ สุชาดา งามวัฒนจินดา
• บรรณาธิการบริหาร สุภรณ์ ภูไทรรัตน์ • บรรณาธิการเล่ม สิริพัทธ์ พรหมเวศ • หัวหน้าพิสูจน์อักษร รณชัย ทุมรัตน์ • พิสูจน์อักษร
นันท์รัตน์ ทริการบัญชา • ออกแบบปก สุภาวดี แพวขุนทด • กราฟิก เสาวลักษณ์ ประเสริฐพานิช • หัวหน้าประสานงานการผลิต จรัสศรี
พรหมเทพ • ประสานงานการผลิต พรทิพย์ ทองบุตร

เพลตที่ กรรณา พรเพชร โทร. 0-2876-2142 พิมพ์ที่ ส.พิจิตรการพิมพ์ โทร. 0-2910-2900-2

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย

 NANMEEBOOKS

บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด

เลขที่ 11 ซอยสุขุมวิท 31 (สวัสดี) ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

โทร. 0-2670-9800, 0-2662-3000 โทรสาร 0-2662-0919

e-mail: editorial@nanmeebooks.com • www.nanmeebooks.com • www.facebook.com/nanmeebooksfan

กระดาษที่ใช้พิมพ์หนังสือเล่มนี้ผลิตมาจากไม้ไม่ปาปลูก โดยไม่ทำลายป่าไม้ธรรมชาติ
และใช้หมึกธรรมชาติจากน้ำมันถั่วเหลือง จึงปลอดภัยต่อมนุษย์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
หากหนังสือเล่มนี้ผลิตไม่ได้มาตรฐาน สำนักพิมพ์ยินดีรับผิดชอบเปลี่ยนเล่มใหม่ให้ โดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น
โปรดส่งไปเปลี่ยนตามที่อยู่บริษัท หรือติดต่อ Nanmeebooks Call Center โทร. 0-2662-3000 กด 1

สารบัญ

บทที่ 1	เด็กในวันนี้ - สถานการณ์ของเด็กและครอบครัวในปัจจุบัน.....	11
บทที่ 2	เด็กที่มีพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่งเพราะมีปัญหาเรื่องของอารมณ์ผูกพัน - การยอมรับในตัวเด็กทุกคน	17
	กรณีตัวอย่างจากครู ยอมรับในตัวเด็กทุกคน.....	28
	บอกกล่าวกับผู้ปกครองถึงความสำคัญของ "การยอมรับ".....	36
บทที่ 3	“เด็กที่เข้าช่วยบกพร่องทางพัฒนาการ”	43
	กรณีตัวอย่างจากครู ทำความเข้าใจลักษณะของเด็ก.....	55
	ด้านสภาพแวดล้อม.....	60
	กิจกรรมในแต่ละวัน.....	63
	งานประดิษฐ์และกิจกรรมต่างๆ.....	68
	การจัดสรรเวลา.....	69
	ด้านการฟัง.....	70
	การรับมือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา.....	74
บทที่ 4	การช่วยเหลือผู้ปกครอง (โดยเฉพาะผู้ปกครองของ “เด็กที่เข้าช่วยบกพร่องทางพัฒนาการ”).....	79
	กรณีตัวอย่างจากครู การช่วยเหลือผู้ปกครอง.....	84
บทที่ 5	การสนับสนุน “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ”.....	89
	กรณีตัวอย่างจากครู การอบรม.....	96
	การร่วมมือระหว่างครู.....	100
	การทารุณกรรม.....	102
	งานที่เกี่ยวข้องกับเด็ก.....	104

บทที่

1

เด็กในวันนี้ - สถานการณ์ของเด็ก และครอบครัวในปัจจุบัน

สถานการณ์ที่ "เด็กที่อยู่ไม่นิ่งและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ" มีจำนวนเพิ่มขึ้นได้รับการหยิบยกให้เป็นปัญหาใหญ่ในปัจจุบัน นับตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการของประเทศญี่ปุ่นสำรวจพบว่า ในปี ค.ศ. 2015 มีเด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการเพิ่มขึ้นจากปี ค.ศ. 1993 ถึง 7.4 เท่า ที่จริงแล้วในช่วงเวลา 20 ปี เด็กกลุ่มนี้อาจไม่ได้มีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่ในอดีตจะเรียกเด็กกลุ่มนี้ว่าเด็กสอนยาก เด็กหัวดี้อ พอปัจจุบันเด็กกลุ่มนี้จะถูกจัดว่าเป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการ ดังนั้นการที่ "เด็กที่มีความต้องการพิเศษ" มีจำนวนเพิ่มขึ้นอาจมาจากสาเหตุนี้ ว่าแต่...เป็นเช่นนั้นจริงหรือ

น่าเสียดายที่ความเปลี่ยนแปลงของเด็กที่ฉันพบเห็นในสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กและสถานศึกษาเป็นระยะเวลา 40 ปี ไม่อาจแสดงให้เห็นด้วยตัวเลข แต่เรื่องที่ "เด็กที่มีความต้องการพิเศษ" ซึ่งไม่เคยพบเจอหรือตัดสินใจไม่ได้เมื่อ 40 ปีที่แล้ว กำลังมีจำนวนเพิ่มขึ้น ฉันจำต้องยอมรับในฐานะที่ทำงานในวงการการศึกษา

การประเมินพัฒนาการเด็กช่วงอายุ 1 ขวบครึ่งจำนวน 100 คนในทุกเมืองซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1977 ก็มีความเปลี่ยนแปลง ในการทดสอบหนึ่งซึ่งเด็กที่รับการตรวจเกือบ 100 คนเคยทำได้ ปัจจุบันเด็กจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งไม่สามารถทำได้และไม่สามารถติดตามผลได้ทั้งหมด บางเมืองถึงกับต้องเลื่อนการประเมินพัฒนาการเด็กออกไป เด็กสมัยนี้เปลี่ยนแปลงจากเมื่อ 40 ปีก่อนอย่างเห็นได้ชัด

1

การเพิ่มจำนวนของ “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ”

ประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ ของประเทศญี่ปุ่นเกี่ยวกับ “เปลี่ยนจากการศึกษาพิเศษไปสู่การศึกษาช่วยเหลือพิเศษ” ชี้ให้เห็นว่าจุดเปลี่ยนที่สำคัญมาถึงแล้ว และยังเป็นสัญญาณเตือนว่าลักษณะความบกพร่องของเด็กที่มีความต้องการพิเศษกำลังเปลี่ยนไปด้วย ไม่เพียงแต่การช่วยเหลือเด็กที่อยู่ในสถานศึกษาและศูนย์การศึกษาสำหรับช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ แต่ปัญหาเร่งด่วนคือ “เรื่องวิธีรับมือ” และ “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ” ที่เรียนร่วมในชั้นเรียนปกติกำลังเพิ่มจำนวนขึ้นด้วย ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการหาวิธีช่วยเหลือ

ฉันเขียนหนังสือเกี่ยวกับ “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ” ที่ไม่สามารถเข้าถึงหน่วยงานที่ดูแลโดยเฉพาะแต่ต้องการการดูแลเอาใจใส่ครั้งแรกในปี ค.ศ. 2010 ผ่านมาจนถึงปัจจุบันพบว่า การดูแลเด็กเหล่านี้ในสถานศึกษามีปัญหามากขึ้น เด็กเหล่านี้ไม่ได้รับการดูแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือมีปัญหาในการติดต่อกับหน่วยงาน ฉันจึงได้แต่เรียกว่า “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ” หรือ “เด็กที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ”

หลังจากเขียนหนังสือเล่มแรกแล้ว นอกจากศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพที่ฉันทำงาน

อยู่ (เมืองโยโกฮาม่า จังหวัดคะนะงะวะ) ฉันยังได้เดินทางไปทั่วประเทศซึ่งล้วนประสบปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาและการดูแลเด็กปฐมวัย รวมถึงเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

ถ้าเป็นเมื่อหลายปีก่อน หากฉันกล่าวในการบรรยายว่า “เด็กจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินพัฒนาการ แสดงให้เห็นว่าเด็กมีพัฒนาการล่าช้า” ผู้ฟังคงจะรู้สึกตกใจว่า “จริงหรือ” แต่ในปัจจุบันผู้ฟังกลับยอมรับคำกล่าวนี้ ถ้าให้พูดตามตรง ฉันคิดว่าในโรงเรียนอนุบาลบางชั้นเรียนมีเด็กราว 70% ที่เป็น “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ”

แม้สถานะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษไม่สามารถแสดงให้เห็นได้ด้วยตัวเลข แต่จากประสบการณ์ของผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กพบว่าเด็กที่มีความต้องการพิเศษเพิ่มจำนวนขึ้นจริง ฉันเกรงว่าถ้าพูดถึง “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ” ทั่วประเทศคงมีปัญหาแบบเดียวกัน

ในการอบรมที่ฉันจัดขึ้นทั่วประเทศ ฉันจะให้ผู้เข้าร่วมการอบรมตอบแบบสอบถาม เกือบทุกท่านเขียนว่า “เคยมีประสบการณ์” “นี่หน้าเด็กที่มีลักษณะนั้นได้เลย” “เด็กที่มีความต้องการพิเศษมีจำนวนเพิ่มขึ้น”

2 ข้อสรุปเกี่ยวกับ “เด็กที่มีความต้องการ พิเศษ” 2 กลุ่ม

เด็กจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินพัฒนาการสรุปได้ว่ามี 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ "เด็กที่เข้าข่ายบกพร่องทางพัฒนาการ" และอีกรุ่นหนึ่งคือ "เด็กที่อยู่ไม่นิ่งเนื่องจากมีปัญหาเรื่อง

ของอารมณ์ผูกพัน" ซึ่งเด็กทั้ง 2 กลุ่มกำลังเพิ่มจำนวนขึ้น ซึ่งแน่นอนว่าเราไม่สามารถจำแนกเด็กทั้ง 2 กลุ่มออกจากกันได้อย่างชัดเจน และเด็กหลายคนก็มีปัญหาทั้ง 2 อย่าง

ข้อสรุป เกี่ยวกับเด็ก 2 กลุ่ม

เด็กที่มีความต้องการพิเศษ • เด็กที่อยู่ไม่นิ่ง

เข้าข่ายบกพร่อง
ทางพัฒนาการ

มีปัญหาเรื่องของ
อารมณ์ผูกพัน

เด็กที่เข้าข่ายบกพร่องทางพัฒนาการ

ก่อนที่จะเริ่มพูดถึง "เด็กที่เข้าข่ายบกพร่องทางพัฒนาการ" ฉันขออธิบายเกี่ยวกับ "ลักษณะความบกพร่อง" ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงเวลา 40 ปีเสียก่อน

โรคออทิสซึม (Autism) หรือ ออทิสติก (Autistic Disorder) เป็นความผิดปกติที่เผยแพร่ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1943 โดยเลโอ คันเนอร์ (Leo Kanner) จิตแพทย์ชาวอเมริกัน ว่าเป็นความบกพร่องที่เกิดขึ้นใหม่เมื่อเปรียบเทียบกับความบกพร่องอื่น ๆ ที่พบตั้งแต่ช่วงแรกของการกำเนิดของมนุษย์ชาติ และไม่มีโรคใดที่จะถูกเข้าใจผิดได้เท่ากับโรคนี้อีกแล้ว สมัยก่อนเชื่อกันว่าเกิดจากอาการทางจิตที่มีสาเหตุจาก "ความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูก" จากโทรททัศน์ และจากความเข้าใจผิดจากชื่อที่ใช้เรียก เช่น คนที่ชอบเก็บตัวอาจพูดว่า "สมัยเรียนมหาวิทยาลัยฉันเคยเป็นโรคออทิสซึม (โรคเก็บตัว)" แต่ปัจจุบันพบว่าโรคออทิสซึมเกิดจากการทำงานผิดปกติของสมองและมีอาการหลากหลายลักษณะ จึงทำให้การจำแนกประเภทเปลี่ยนไปทุกปี ปัจจุบันถือว่าโรคนี้เป็นความบกพร่องทางพัฒนาการ ที่สำคัญประเภทหนึ่ง

ฉันในฐานะนักสังคมสงเคราะห์เคยพบเด็กที่เป็นโรคออทิสซึมและเด็กที่เข้าข่ายหลายคน ทำให้ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงเกณฑ์การวินิจฉัยโรค แต่สิ่งที่ฉันให้ความสำคัญ

สำคัญมากกว่าการวินิจฉัยอาการก็คือ การสนับสนุนช่วยเหลือโดยเน้นว่า "ทำอะไรให้เด็กใช้ชีวิตง่ายขึ้น" เพราะไม่ว่าจะเรียกโรคว่าอะไรก็ตาม แต่เด็กก็ยังคงต้องใช้ชีวิตต่อไป ไม่ว่าจะอาการจะเล็กน้อยหรือรุนแรงก็ควรให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือ "เพื่อให้เด็กสามารถใช้ชีวิตต่อไปได้" ไม่ใช่ชีวิตอย่างยากลำบากและเป็นทุกข์

ในช่วงแรกที่ฉันเป็นนักสังคมสงเคราะห์ยังไม่มีบริการแยกย่อยงาน ฉันจึงต้องทำทุกอย่างที่จำเป็นสำหรับ "เด็กที่มีความต้องการพิเศษ" ไม่ใช่แค่ให้คำปรึกษา ในฐานะนักสังคมสงเคราะห์เพียงเท่านั้น ฉันยังดูแลเด็กเป็นกลุ่มช่วยเหลือผู้ปกครองและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

นโยบายการช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษของรัฐบาลญี่ปุ่นจะแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ปฐมวัย วัยเรียน และวัยผู้ใหญ่ แต่ไม่ใช่การติดตามผลอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงวัยผู้ใหญ่ ฉันใช้เวลากว่า 35 ปีในการตรวจสอบผลการให้ความช่วยเหลือผ่านการติดตามเด็กและครอบครัว ฉันจึงได้ทราบว่าคุณค่าแนะนำในช่วงปฐมวัยจะส่งผลอย่างไรเมื่อเด็กโตขึ้น

สำหรับ "เด็กที่เข้าข่ายบกพร่องทางพัฒนาการ" การได้รับความช่วยเหลือตั้งแต่ปฐมวัยคือกุญแจสำคัญที่จะส่ง

ผลต่อความสามารถในการดูแลตัวเอง ในอนาคต จากประสบการณ์ของฉันทัน ถ้าเด็กได้รับการช่วยเหลือตั้งแต่อายุ 2 ขวบ จะสามารถปรับตัวเข้าสังคมได้ดีพอสมควร ไม่ว่าจะมีความสามารถพิเศษหรือไม่ก็ตาม แต่ถ้าเริ่มช่วยเหลือตอนเด็กอายุ 5 ขวบจะถือว่าช้าไปแล้ว การแก้ไขพฤติกรรมหลังจากเด็กเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาแล้วเป็นเรื่องยากมาก การช่วยเหลือเด็กก่อนเข้าสู่วัยเรียนจึงมีอิทธิพลต่อชีวิตเด็กอย่างมาก เมื่ออายุหลัง 18 ปีขึ้นไป

การช่วยเหลือเด็กควรทำให้เร็วที่สุด แต่การสื่อสารปัญหาของเด็กกับผู้ปกครอง โดยไม่ทำให้ผู้ปกครองเสียกำลังใจไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะต้องใช้ทักษะและความเชี่ยวชาญ

น่าเสียดายที่แม้แต่ผู้เชี่ยวชาญก็ไม่สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของลักษณะความบกพร่อง และเด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการ มีจำนวนมากกว่าผู้ที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มานานแล้ว การศึกษารูปแบบที่ดูแลอย่างหนึ่งเดียว ทุกคนเท่าเทียมกันจึงใช้ไม่ได้แล้ว จริงอยู่ที่ว่า ไม่ว่าจะผู้พิการ หรือคนปกติล้วนมีสิทธิมนุษยชนเท่าเทียมกัน แต่ถ้ารู้ถึงลักษณะพิเศษเชิงวิชาการของเด็กเหล่านี้ ก็จะสามารถล่าพั้ง "ความเอาใจใส่" และ "มนุษยธรรม" ไม่เพียงพอที่จะสอนพวกเขาได้ เด็กเหล่านี้ต้องการความช่วยเหลือพิเศษในการดูแล

จะเห็นว่าการดูแลเด็กที่มี "ความบกพร่องทางพัฒนาการ" เป็นเรื่องยาก แต่การดูแลเด็กที่ "เข้าข่าย" บกพร่องทาง

พัฒนาการยากยิ่งกว่า เด็กกลุ่มนี้ไม่แสดงลักษณะพิเศษออกมา มองเผินๆ ดูปกติ บางคนมีความสามารถพิเศษอีกด้วย หากผู้ใหญ่ไม่รู้ว่าเด็กมีความผิดปกติ มักเข้าใจผิดว่า เป็น "เด็กสอนยาก" หรือ "เด็กเอาแต่ใจ"

ในด้านการปรับตัวเข้าสังคม เด็กที่เข้าข่ายบกพร่องทางพัฒนาการจะมีปัญหา มากกว่าเด็กที่บกพร่องทางพัฒนาการอย่างชัดเจน เพราะมองภายนอกเหมือนคนทั่วไปจึงถูกเข้าใจผิดได้ง่าย และเจ้าตัวมักสะสม "ความไม่พอใจในตัวเอง" ไว้

เด็กที่เข้าข่ายบกพร่องทางพัฒนาการ มักไม่ได้รับการดูแลจากหน่วยงานที่เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ แม้จะได้รับการดูแล แต่หน่วยงานก็ไม่มีเวลาที่จะจัดโปรแกรมในแต่ละวันให้แก่เด็กได้ ดังนั้นถ้าครูในสถานรับเลี้ยงเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล และโรงเรียนต่างๆ ไม่เป็นผู้เชี่ยวชาญเสียเอง ก็จะช่วยเหลือเด็กเหล่านี้ไม่ได้ แต่เทคนิคที่ครูเรียนรู้ที่โรงเรียนนั้นถือว่ายังใช้ไม่ได้ในทางกลับกันอาจทำให้เด็กมีปัญหามากขึ้น นั่นคือฉันหมายถึงครู "จำเป็นต้องมีความเชี่ยวชาญพิเศษ"

ปัญหา "อาชญากรวัยรุ่นที่ไม่สำนึกผิด" "การกลั่นแกล้งขั้นรุนแรง" และ "การทารุณกรรม" เมื่อเด็กเติบโตขึ้นเป็นปัญหาสังคมที่มักถูกมองว่าเกี่ยวข้องกับ การเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็ก ครูควรทำอย่างไร เพื่อช่วยเหลือเด็กเหล่านี้ ในปัจจุบันยังไม่มีหลักสูตรเรื่องนี้ในมหาวิทยาลัยหรือโรงเรียนฝึกอบรม จำเป็นต้องเรียนรู้จากการทำงานจริงเท่านั้น

“เด็กที่อยู่ไม่นิ่งเนื่องจากมีปัญหาเรื่องของอารมณ์ผูกพัน”

"เด็กที่อยู่ไม่นิ่งเนื่องจากมีปัญหาเรื่อง
ของอารมณ์ผูกพัน" ก็เพิ่มจำนวนขึ้นมาก
เด็กที่แสดงพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจ
เพราะต้องการการยอมรับ ไม่ว่าจะใครก็ตาม
ที่ดูแลเด็กเหล่านี้ก็อดเป็นห่วงอนาคต

ของพวกเขาไม่ได้ว่า เด็กเหล่านี้จะได้รับ
การยอมรับอย่างแท้จริงหรือไม่

ฉันจะอธิบายเกี่ยวกับ "เด็กที่อยู่ไม่นิ่ง
เนื่องจากมีปัญหาเรื่องของอารมณ์ผูกพัน"
อย่างละเอียดในบทที่ 2

บทที่ 2

เด็กที่มีพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่งเพราะ มีปัญหาเรื่องของอารมณ์ผูกพัน - การยอมรับในตัวเด็กทุกคน

ที่ผ่านมาเราไม่สามารถยอมรับ "ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก" ได้โดยง่าย มีการพูดถึง "ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก" ลดลง

ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกถือเป็นพื้นฐานความสัมพันธ์ของมนุษย์ทั้งหมด แต่จากการวิจัยและการสร้างทฤษฎีโดยนักจิตวิทยาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทำให้เกิดอิทธิพลของความคิดที่ว่า "ไม่ควรผลักระการเลี้ยงดูลูกทั้งหมดให้แม่" "บทบาททางสังคมของสตรี" "การทำงานของสตรีในฐานะผู้นำเศรษฐกิจ" "การช่วยเหลือแม่ในการเลี้ยงดูลูก"

ในแง่การทำงานเรามักจะพูดถึงการหาความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน แต่เมื่อฉันพิจารณาแล้วเป็นเรื่องคนละมิติกับการอบรมเลี้ยงดูลูก ไม่ว่าในสังคมแบบใด การดูแลจิตใจลูกเป็นสิ่งที่สำคัญเสมอ ฉันไม่ได้คัดค้าน "การให้ความสำคัญกับงานมากกว่าลูก" เพียงแต่ถ้าต้องเป็นเช่นนั้น ยิงต้องให้ความสำคัญกับการหล่อเลี้ยงจิตใจของเด็ก และต้องหาวิธีการดูแลเด็กที่เหมาะสม

1

“ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก” ที่ยากจะยอมรับ

หนังสือเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่ฉันเขียนเล่มอื่น ๆ ได้พูดถึง "เด็กที่เข้าข่ายบกพร่องทางพัฒนาการ" ก่อนแต่ในเล่มนี้ฉันจะพูดถึงเด็กที่อยู่ไม่นิ่งเนื่องจาก "มีปัญหาเรื่องของอารมณ์ผูกพัน"

ก่อนก็เพราะเด็กกลุ่มนี้มีจำนวนมากกว่าหลายเท่าและเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ ฉันจึงอยากให้พ่อแม่ทุกคนและครูที่ทำงานกับเด็ก ๆ รับรู้และเข้าใจเรื่องดังกล่าว

สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับพัฒนาการด้านจิตใจ

จิตแพทย์และนักจิตวิทยาหลายคน เช่น เอริก เอริกสัน และโดนัลด์ วินนิคอตต์ กล่าวว่าช่วงเวลาสำคัญที่สุดในการพัฒนาจิตใจ คือช่วงแรกเกิดจนถึง 1 ขวบครึ่ง ว่ากันว่าช่วงเวลาที่ไม่ถูกบันทึกไว้ในความทรงจำ เป็นช่วงเวลาที่ก่อเกิดบุคลิกภาพความรู้สึกมั่นคงในจิตใจที่ได้รับในช่วงนี้ เรียกว่า **ความไว้วางใจขั้นพื้นฐาน** กว่า 50 ปีนับตั้งแต่ตั้งทฤษฎีนี้ขึ้น ทฤษฎีก็ได้รับการพิสูจน์เรื่อยมาและแสดงให้เห็นว่าการดูแลเด็กในช่วงวัยนี้มีผลต่อปริมาณของสารสื่อประสาทที่ทำหน้าที่ควบคุมความวิตกกังวล

พัฒนาการด้านจิตใจจะไม่มีการข้ามขั้น ถ้าไม่พัฒนาขั้นที่ละขั้นตามลำดับ จะกลายเป็นปัญหาที่ค้างคาอยู่อย่างนั้นที่จริงบุคลิกภาพเริ่มสร้างในช่วงวัยรุ่นตอนต้น (ช่วงปลายของชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น) = ช่วงสร้าง Identity ตามทฤษฎีของเอริกสัน หากไม่ผ่านช่วงนี้ซึ่งเป็นพื้นฐาน

สำคัญ จะไม่สามารถพัฒนาด้านจิตใจต่อไปได้ คำว่า Identity โดยทั่วไปหมายถึง "ความรู้สึกปัจเจกที่มีต่อตัวเอง" หรือ "ที่พึ่งทางใจ" นั่นเอง ปัจจุบันนักวิชาการหลายคนยืนยันแล้วว่า หากเด็กไม่มีสิ่งที่พึ่งพาได้ก็จะไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้

ช่วงแรกเกิดถึง 2 ขวบเป็นช่วงที่เด็กไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้เลย นั่นหมายถึงว่า "เป็นช่วงเวลาที่เด็กร้องไห้เป็นอย่างเดียวและต้องพึ่งพาโลกภายนอก จึงจะมีชีวิตอยู่ได้" จึงเรียกว่า "วัยพึ่งพิง" ในช่วงเวลานี้พ่อแม่ต้อง "ยอมรับ" ทุกอย่างเป็นความสัมพันธ์แบบ "ยอมรับทั้งหมด" ซึ่งจะเกิดเป็น "ความไว้วางใจและความมั่นคงทางใจขั้นพื้นฐาน" เด็กไม่มีความสามารถอื่นนอกจากการร้องไห้ ไม่ว่าจะ "หิวแล้ว" "เปียกแล้ว" ก็แสดงออกด้วยการร้องไห้ทั้งหมด (ความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจมีตั้งแต่เกิดแม้เด็กจะยังไม่พูด) "แต่ถ้าร้องไห้แล้วได้รับการตอบสนองทันที

พ่อแม่เข้าใจความหมายของการร้องไห้ และมาช่วยเหลือ" จะทำให้เด็กเกิดความมั่นคงภายในจิตใจได้ว่า สามารถพึ่งพิงโลกภายนอกได้ ในทางกลับกัน ถ้าเด็กมีประสบการณ์ "ร้องไห้เท่าไรก็ไม่ได้รับการตอบสนอง" จะทำให้เด็กเกิดความไม่ไว้วางใจโลกภายนอก รวมทั้งเกิดความไม่มั่นคงภายในจิตใจ

ความมั่นคงภายในจิตใจที่เกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการ เป็นสิ่งที่ฝังรากลึกในจิตใจมากกว่าที่เราคิด เมื่อเวลาผ่านไปหลายปีแม้ประสบเรื่องราวที่ทำให้ท้อแท้ ความมั่นคงภายในจิตใจจะเป็นแหล่งกำเนิดความมั่นใจในตัวเอง ที่ทำให้เกิดความพยายามหาหนทางใหม่ ทำให้ "ยอมรับตามที่ตัวเองปรารถนาหรือต้องการ" จึงจะเรียกว่า **เกิดการยอมรับในตัวเด็ก**

ตั้งแต่อดีตนักวิชาการหลายคนให้ความหมายของ "โลกภายนอก" ของเด็กว่าคือ "มารดา" ฉันทึกคิดเช่นนี้ แต่ปัจจุบันเกิดกระแส "ไม่ควรผลักรถจักรยานล้อเดียวให้แม่เพียงลำพัง" มากขึ้น ทำให้ความเชื่อว่าโลกภายนอกของเด็กคือมารดาน่าเชื่อถือน้อยลง

ฉันไม่คิดว่าแม่ควรรับภาระเลี้ยงดูลูกเพียงลำพัง แต่ถ้ามองในเชิงสัตววิทยาอย่างไรเสียแม่ก็อยู่ในสถานะสำคัญที่สุดสำหรับเด็ก ไม่เพียงแต่พฤติกรรมมารให้นมเท่านั้น ทั้งน้ำเสียงและสัมผัสที่อ่อนโยน แม้เด็กที่ตายังมองไม่เห็นก็จำแม่ของตนได้ สิ่งที่ทำให้เด็กแยกออกกว่าเป็นแม่ของตนคือกลิ่นนั่นเอง ส่วนที่ใช้รับรู้กลิ่นที่เรียกว่า

"ป่องรับกลิ่น" เชื่อมต่อกับอะมิกดาลา (ส่วนประกอบในสมองกลีบขมับส่วนกลาง) ซึ่งทำหน้าที่ในการรับรู้ความรู้สึก มีการทดลองวางก้อนสำลีที่แต่น้ำนมแม่และก้อนสำลีที่แต่น้ำนมผงวางใกล้ใบหน้าทารกแรกเกิด ปรากฏว่าทารกจกกลิ่นน้ำนมแม่ได้และหันหน้าไปหาสำลีที่แต่น้ำนมแม่ เหตุผลที่เด็กที่กำลังร้องงอแงสงบลงเมื่อแม่อุ้ม ฉันคิดว่าไม่ใช่เพราะวิธีอุ้ม แต่น่าจะเป็นเพราะกลิ่นมากกว่า "การได้รับการยอมรับ" จากแม่ที่มีกลิ่นที่คุ้นเคยเท่ากับว่า "โลกทั้งใบยอมรับ" สิ่งสำคัญคือการสนับสนุนจากคนรอบข้าง ให้แม่สามารถเลี้ยงดูลูกได้อย่างมั่นคง ไม่ว่าจะมาจากครอบครัว (เริ่มจากสามี) หรือจากรัฐบาลก็ล้วนเป็นสิ่งสำคัญ แต่ในขณะนี้คำว่า "ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก" กลับถูกละเลยมากขึ้น

นายแพทย์ทะกะชิ โอะกะตะ จิตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับปัญหาด้านจิตใจระบุไว้ว่า "สิ่งที่พิเศษของความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกนั้นไม่เพียงแต่มีอิทธิพลในระดับจิตใจเท่านั้น แต่ยังส่งผลในการทำงานของร่างกาย ระบบประสาท และร่างกายด้วย ความกระทบกระเทือนจิตใจในวัยเด็กไม่เพียงส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นอย่างไม่รู้ตัวเท่านั้น แต่ยังส่งผลในเชิงลึกซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสมองแบบกิ่งถาวร"

แม่ควรอยู่เคียงข้างลูกให้มากที่สุด เพื่อแสดงการยอมรับในตัวลูก ส่วนความมั่นคงภายในจิตใจต้องมี "ความรู้สึกปลอดภัยที่ได้รับผ่านการสัมผัส" ซึ่ง

ได้รับการพิสูจน์โดยการทดลองที่โด่งดัง
ชื่อว่า Wire Monkey (แม่ลิงเทียม) ของ
แฮร์รี ฮาร์โรว์ นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน

โดยเป็นการทดลองใช้แม่ลิงปลอม
2 ตัว ตัวหนึ่งเป็นตุ๊กตาแม่ลิงทำจาก
ผ้าขนนุ่ม อีกตัวทำด้วยลวดดัดเป็นรูปลิง
แม่ลิงที่ทำจากลวดเท่านั้นที่มีอุปกรณ์
ให้นมติดอยู่ เมื่อลูกลิงหิวอดกลั้นจะเข้าไป
กอดแม่ลิงที่ทำด้วยผ้าเสมอ แทบจะไม่ไป
หาแม่ลิงที่ทำด้วยลวดเลยแม้ว่าจะให้นมได้
นั่นหมายความว่าลูกลิงเลือกการสัมผัส
มากกว่าอาหาร สิ่งนี้คือความรู้สึกที่อยาก
สัมผัส (Skinship) นั่นเอง "การรับสัมผัส"
ถูกกำหนดไว้ให้มนุษย์รู้สึก "พอใจ" (เด็ก
ที่เข้าข่ายมีความบกพร่องทางพัฒนาการ
จะมีความแตกต่างในเรื่องนี้เพียงเล็กน้อย
ดูบทที่ 3 หน้า 45)

สัญชาตญาณหนึ่งของมนุษย์คือ
"ความต้องการเข้ากลุ่ม" คือการอยู่ร่วมกัน
กับบุคคลอื่น ๆ ติดต่อกันซึ่งกันและกัน
แต่จะใช้เหตุผลนี้ "ให้ลูกรีบเข้ากลุ่มเร็ว ๆ"
ก็ไม่ถูกต้องนัก ก่อนที่จะให้เด็กเข้าสู่ "กลุ่ม
หรือสังคม" เด็กต้องได้รับความมั่นคง
ภายในจิตใจในฐานะ "หน่วย" และ "ตัวตน"
เสียก่อน ถ้า "หน่วย" และ "ตัวตน" ของเด็ก
ยังไม่มั่นคงก็เท่ากับว่า "ภายในจิตใจส่วนลึก

ยังไม่มั่นคง" เด็กก็ไม่สามารถปฏิสัมพันธ์
กับสิ่งอื่นต่อไปได้ด้วยดี

การเลี้ยงดูเด็กเป็นกลุ่มเกิดขึ้น
ครั้งแรกที่ชุมชนกิบบูตซ์ ประเทศอิสราเอล
ซึ่งเป็นชุมชนเกษตรกรรมสมัยหลังการสร้าง
ประเทศ การเพาะปลูกและเกษตรกรรม
ส่วนใหญ่ต้องการแรงงานสตรี จึงให้เด็ก
อาศัยรวมกันในบ้านสำหรับเด็กและมีคน
ผลัดเปลี่ยนกันดูแล แม่จะมาเฉพาะเพื่อ
ให้นมและกลับไปทำงาน แล้วเด็กที่เติบโต
ขึ้นมาในกิบบูตซ์เป็นอย่างไร นายแพทย์
ทะกะชิ โอะกะดะกล่าวว่า "ไม่เพียงแต่เด็ก
ที่มีปัญหาเรื่องของอารมณ์ผูกพันกำลัง
เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมาก แต่ผู้ใหญ่ที่ขาด
ความมั่นคงทางอารมณ์ก็เพิ่มมากขึ้นด้วย"

ข้อเท็จจริงนี้ตรงกับรายงานวิจัย
เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กของเอริกสัน
จิตแพทย์ชาวอเมริกัน ในยุคบุกเบิกของ
อเมริกามีความต้องการให้เด็กเติบโตขึ้น
ด้วยความเข้มแข็งเพื่อการพัฒนาประเทศ
จึงเลี้ยงดูเด็กด้วยความเข้มงวด ไม่ว่าเด็ก
จะร้องไห้เท่าไรก็จะได้กินนมถ้ายังไม่ถึง
เวลา ไม่ค่อยให้พ่อแม่อุ้มหรือนอนกับเด็ก
ผลคือแทนที่เด็กจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่
เข้มแข็ง กลับกลายเป็นคนที่ไม่มั่นคงทาง
อารมณ์เป็นจำนวนมาก

2 พื้นฐานการเลี้ยงดูเด็กที่ไม่มีใครรู้

สิ่งที่น่าห่วงขณะนี้คือ "การยอมรับ"
ซึ่งเป็นเรื่องพื้นฐานของการเลี้ยงดูเด็ก

ไม่ได้ถ่ายทอดไปยังผู้ที่กำลังจะกลายเป็นแม่
ทุกคน ขณะที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปใน

● ปัญหาหลักเล็กน้อยน้อย → ยาเสพติด
→ ชักรถป่วนเมือง

แม้เด็กจะลักเล็กขโมยน้อยจะทำตามลำพัง แต่ก็มีกักรนำไปไอ้อดวินใหม่เพื่อนฝูงได้ ปัญหายาเสพติดและชักรถ

ป่วนเมืองก็ไม่ใช่พฤติกรรมที่ทำตามลำพัง การแต่งตัวแปลกๆ และส่งเสียงดังในพิธีฉลองความเป็นผู้ใหญ่ถือเป็นพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจ หากปล่อยไว้อาจนำไปสู่การกระทำผิดกฎหมาย ซึ่งปัญหาการทำผิดลักษณะนี้กำลังเพิ่มจำนวนขึ้น

4 สถานการณ์ที่ทำให้เด็กเข้าใจว่าตัวเองถูกปฏิเสธในมุมมองของเด็กคืออะไร

"การยอมรับในแบบที่เด็กต้องการ" คืออะไรเป็นเรื่องที่ถ่ายทอดให้แก่พ่อแม่ยากมาก แม้พ่อแม่จะพยายามเลี้ยงลูกให้ดีอย่างไรก็ยังมีสิ่งที่ทำให้เด็กรู้สึกว่

ถูกพ่อแม่ปฏิเสธ ฉันทธิบายเรื่องนี้ให้ผู้ปกครองฟังอย่างเข้าใจง่ายในงานอบรมครูตองนำไปใช้ดูเมื่อต้องอธิบายให้ผู้ปกครองเข้าใจ

1. พ่อแม่ดูมากเกินไป

เป็นเรื่องยากที่เด็กจะรู้สึกถึงความรักหากพ่อแม่ดูมากเกินไป เด็กต้องการความรักที่ไม่ซับซ้อน เช่น กอด ลูบหน้าลูบตา รับฟัง เล่นด้วย เป็นต้น และสิ่งที่เด็กชอบจริง ๆ คือมีคนทำสิ่งเล็กๆ น้อยๆ เพื่อเขา เด็กจะไม่เข้าใจความรักในรูปแบบที่แตกต่างไปตามความคิดของผู้ใหญ่ เช่น "ที่โกรธก็เพราะรัก" หรือ "ถ้าลูกเห็นว่าพ่อแม่ยากลำบากอย่างไรคงใจเข้าเอง"

2. พ่อแม่ที่เฉยเมยเกินไป

แม้แต่ผู้ใหญ่ด้วยกันเองก็รู้สึกตึงเครียดเวลาที่คุยกับคนที่ไม่แสดงอารมณ์ทางสีหน้าเลยใช้ไหม รู้สึกไม่มั่นใจว่าคนคนนี้เห็นด้วยกับเราหรือไม่ ยอมรับเราหรือไม่ ยิ่งเป็นเด็กถ้าแม่ไม่ค่อยแสดงอารมณ์ เด็กก็จะสัมผัสถึงความรู้สึกไม่ได้ ถ้าแม่หัวเราะด้วยกัน แสดงความใส่ใจ แสดงออกทางความรู้สึกออกมา เด็กจะรู้สึกมั่นใจมาก ในชั้นเรียนก็เช่นกัน ครูที่แสดงออกอย่างชัดเจนและอ่อนโยน เด็กจะรู้สึกสบายใจ

3. พ่อแม่ที่ต้องการความสมบูรณ์แบบ

การแสวงหาความสมบูรณ์แบบไม่ใช่เรื่องที่ไม่ดี เพราะเป็นการรับผิดชอบหน้าที่การทำงานให้ดี ไม่ว่าจะมอบหมายอะไรก็ทำสำเร็จ แต่การเลี้ยงดูลูกต่างออกไป ถ้าเห็นเด็กพยายามสวมถุงเท้าเองแล้วพูดว่า "เบ๊ยวนะ" แทนที่จะชมว่า "เก่งจังเลย" เด็กจะรู้สึกเสียใจและเต็มไปด้วยความรู้สึกไม่พึงพอใจในตัวเอง